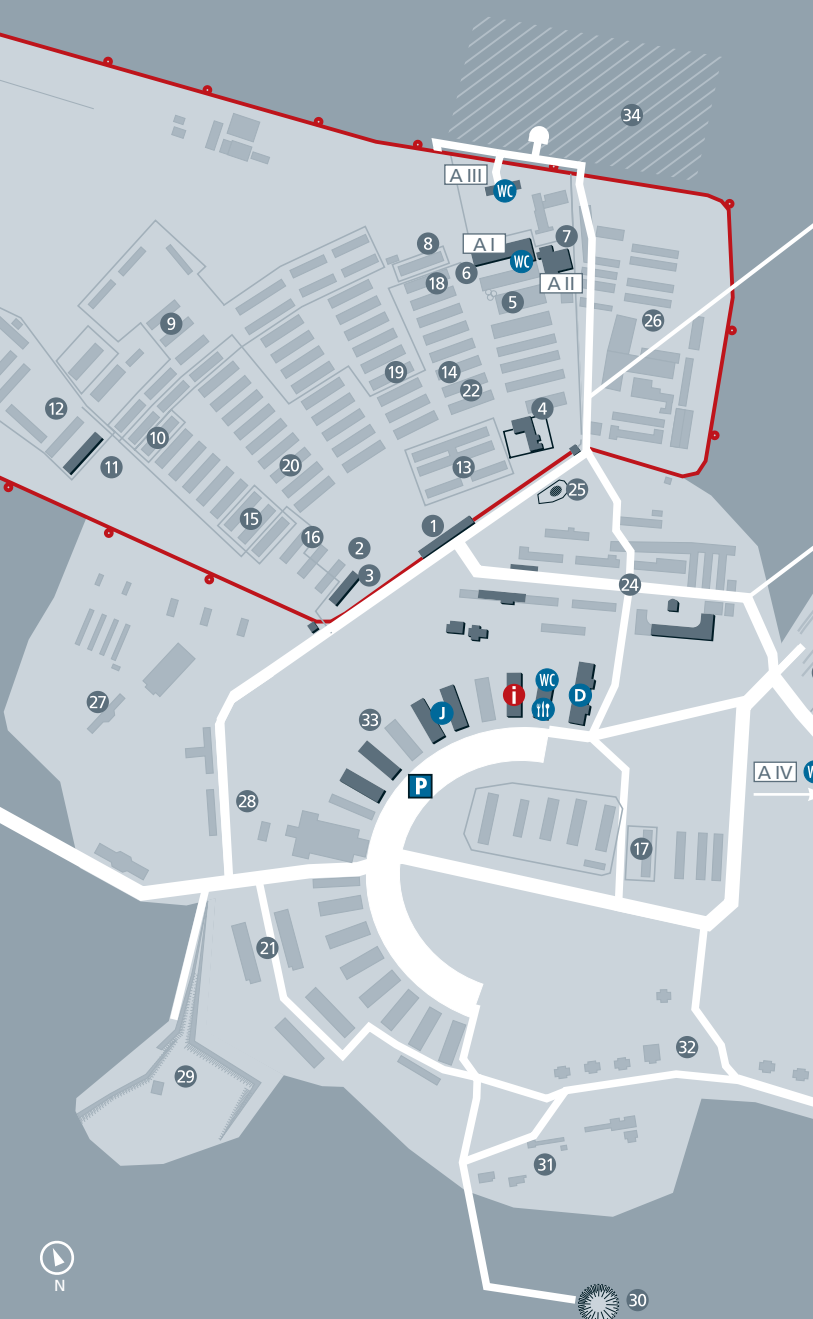




## מדריך למבקר באתר הזיכרון בוכנוואלד

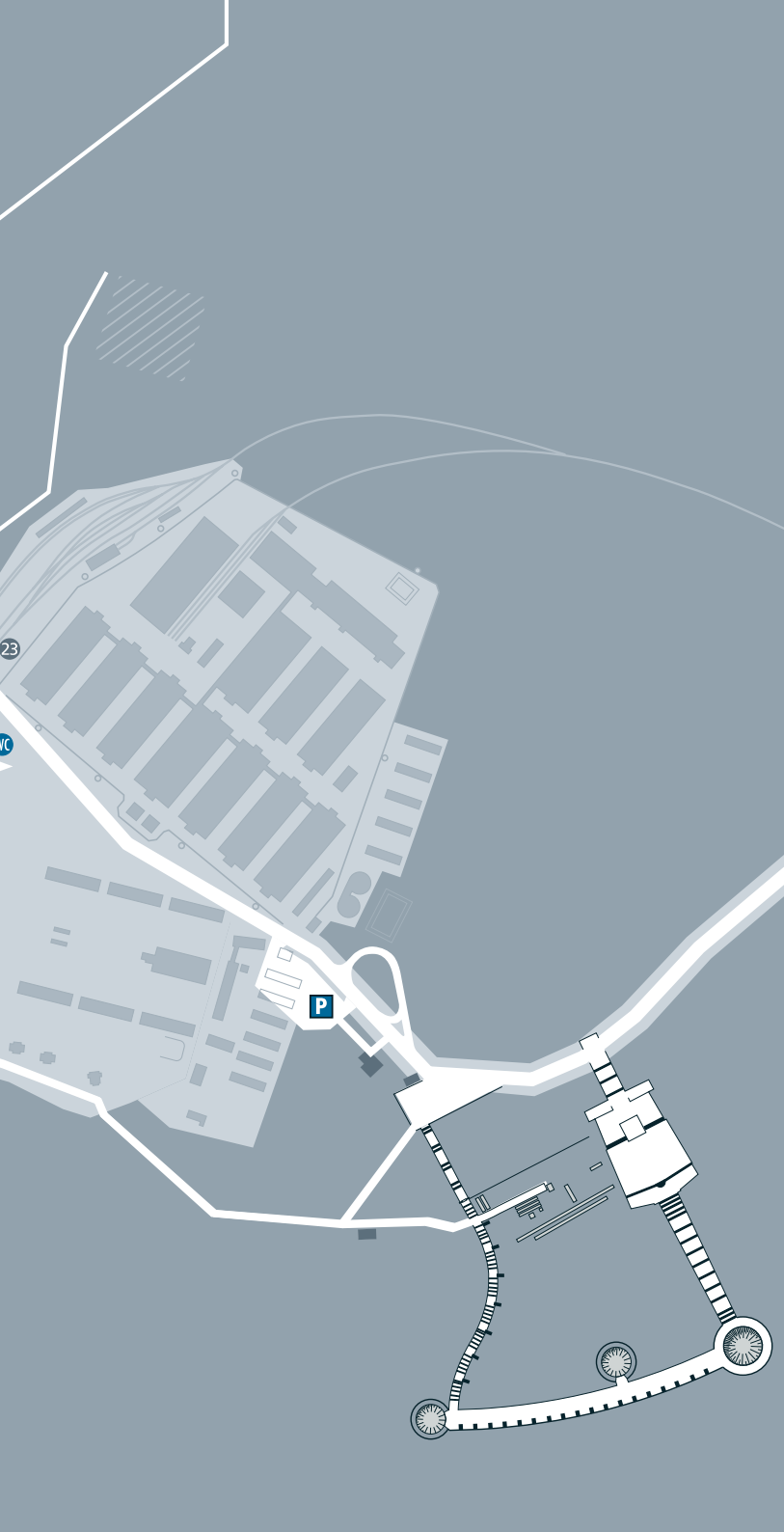
קרן אתרי הזיכרון  
בוכנוואלד ומיטלבאו-דורה





מרכז מידע למבקרים, אולם קולנוע, חנות ספרים  
 מקום מפגש לקבוצות נוער  
 הנהלת האתר, ספרייה, ארכיון  
 התערוכה "מחנה הריכוז בוכנוואלד, 1937-1945"  
 תערוכת האמנות "דרכי הישרדות - עדויות - יצירות אמנות - זיכרון חזותי"  
 התערוכה "המחנה המיוחד הסובייטי מספר 2, 1945-1950"  
 התערוכה "תולדות אתר הזיכרון בוכנוואלד"

-  i
-  J
-  D
-  A I
-  A II
-  A III
-  A IV





## באתר הזיכרון בוכנוואלד ניתן לבקר ב:

- 1 עמדת הכניסה למחנה / שער המחנה
- 2 מגרש המסדרים, אתרי הזיכרון
- 3 מזנון האסירים
- 4 משרפות
- 5 "האלון של גתה"
- 6 מחסן חפצי הערך, הלבוש והציוד
- 7 בניין החיטוי
- 8 בלוק 50. המכון להיגיינה של הוואפן אס אס (Waffen-SS)
- 9 המחנה הקטן. אנדרטת זיכרון
- 10 בלוק 46. תחנת ניסויים רפואיים לחיסון כנגד טיפוס הבהרות
  
- 11 ביתן העץ (1945; הוקם מחדש ב-1994)
- 12 בית חולים לאסירים
- 13 בתי מלאכה. לפני כן, בשנים 1939-1940 מחנה מיוחד. מצבת זיכרון
- 14 בלוק 17. מצבת זיכרון לחללי כוחות הברית
- 15 מחנה מיוחד לשבויי מלחמה סובייטים. מצבת זיכרון
- 16 בתי מלאכה. לפני כן מחנה מיוחד לעצורים בפוגרום ליל הבדולח (1938)
- 17 בלוק מבודד (לאסירים ידועים). מצבת זיכרון לרודולף ברייטשייד
- 18 בלוק 45. מצבות זיכרון לאסירים בולגרים, סרבני שירות צבאי ועריקים מהוורמאכט, עדי יהווה ו"אסירי המשולש הורוד" (הומוסקסואלים)
- 19 בלוק 22. אנדרטת זיכרון ליהודים
- 20 בלוק 14. אנדרטת זיכרון לבני הסינטי והרומה
  
- 21 מבני מגורים לחיילי אס אס. מצבת זיכרון לדיטריך בונהופר, פרידריך פון רבנאו ולודוויג גרה
- 22 מצבת זיכרון לנשים במחנה הריכוז בוכנוואלד
- 23 תחנת הרכבת של בוכנוואלד
- 24 "דרך קרחו"
- 25 גן החיות של האס אס
- 26 מפעלי החימוש הגרמניים (DAW) (Deutsche Ausrüstungswerke)
- 27 אורווה (מקום הוצאה להורג של שבויי מלחמה סובייטים). מצבת זיכרון
- 28 מחסן נשק, תזמורת כלי הנשיפה של האס אס, תחנת חשמל
- 29 מחצבה
- 30 אתר קבורה של האפר, 1944-1945
  
- 31 חצר כלובי הבזים של האס אס
- 32 מגורים של הנהגת האס אס
- 33 מחנות האס אס
- 34 שדה הקבורה של יושבי המחנה המיוחד מספר 2, 1945-1950

## מדריך למבקר באתר הזיכרון בוכנוואלד

|  |    |
|--|----|
| אתר הזיכרון בוכנוואלד                    | 5  |
| בין ויימאר לבוכנוואלד                    | 8  |
| מחנה הריכוז בוכנוואלד (1937-1945)        | 12 |
| מחנה האסירים הישן                        | 15 |
| אנדרטאות ואתרי הזיכרון                   | 18 |
| מתחם האס אס הישן                         | 18 |
| המחנה המיוחד הסובייטי מספר 2 (1945-1950) | 22 |
| גלעד                                     | 24 |
| התערוכות הקבועות                         | 28 |
| שירות למבקרים                            | 30 |



## המערכת

קרן אתרי הזיכרון בוכנוואלד ומיטלבאו-דורה  
עורך: פיליפ נוימן בסיועה של סנדרה זיגמונד  
תרגום מגרמנית לעברית: רום אלמוג, דורון אוברהנד  
עיצוב: פרידר קראפט, [www.werkraum-media.de](http://www.werkraum-media.de)  
צילום: נעמי תרזה סלמון

(קלאוס באך: עמודים 1, 18, 29; סנדרה שטארקה: עמודים 8-9; קלאוס ליידורף:  
תצלום אוירי על גבי העטיפה)  
מפות: פטר וונטצלר

Hinz & Kunst – Graphische Werkstatt und Verlags GmbH, Braunschweig  
הדפסה: Druckerei Schöpfel, Weimar

בתמיכת הממונה על תרבות ומדיה בממשלת גרמניה, בהתאם להחלטת הפרלמנט  
הגרמני, וכן בתמיכת משרד התרבות של מדינת תורינגיה.

שינויים באפשרות לסוירים מודרכים, במחירי הכניסה, בשעות פתיחה וכדומה יכולים  
לחול בהתראה קצרה. המידע המופיע בעלון זה נתון, על כן, לשינויים.

שימו לב למידע העדכני המופיע בכתובת האינטרנט:  
[www.buchenwald.de](http://www.buchenwald.de)

מהדורה שביעית, ויימאר 2011



מיצג של האמן יוזף שיינה (Józef Szajna).  
קטע מתוך התערוכה ההיסטורית המתמדת באתר הזיכרון של מחנה הריכוז  
בוכנוואלד, שתוכננה מחדש בשנת 1995.





## אתר הזיכרון בוכנוואלד

מחנה הריכוז בוכנוואלד הוקם בשנת 1937 בקרבת העיר ויימאר, בירת הקלאסיציזם הגרמני. אל מחנה ריכוז זה שעל האטרסברג (Ettersberg) נשלחו על ידי האס אס גברים, נערים וילדים, שלא היה עבורם מקום בקהיליה הנציונלסוציאליסטית: מתנגדים פוליטיים של המשטר הנאצי, א-סוציאליים ופושעים לכאורה, הומוסקסואלים, עדי יהווה, יהודים, ובני סינטי ורומה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, גורשו אנשים לבוכנוואלד כמעט מכל מדינות אירופה על ידי הנציונלסוציאליסטים. בעת שחרור המחנה, תשעים וחמישה אחוזים מהאסירים שנמצאו שם באותה עת, היו במקור ממדינות שמחוץ לתחומי הרייך הגרמני. בין השנים 1937 ל-1945, נכלאו במחנה בסך הכל למעלה מ-250,000 בני אדם מיותר מ-50 מדינות שונות.

האסירים במחנה הראשי בוכנוואלד וב-136 מחנות המשנה שלו נוצלו באופן ברוטלי. ב-1944, מנהלת האס אס של בוכנוואלד לקחה תחת חסותה מחנות, בהם נשים וילדות הועסקו כעובדות כפייה בתעשיית התחמושת הגרמנית. כ-56,000 בני אדם מצאו את מותם בבוכנוואלד ובמחנות המשנה: הם נהרגו ללא הבחנה, גוועו ברעב, מתו ממחלות או כקורבנות לניסויים רפואיים. חלק מהאסירים, כמו למשל יותר מ-8,000 שבויי מלחמה סובייטיים, נרצחו בכוונה תחילה על ידי האס אס.



1

תנאי המגורים במחנה המיוחד הסובייטי היו גרועים במיוחד. בסך הכל מצאו שם את מותם יותר מ-7,100 בני אדם. המתים נקברו בקברי אחים צפונית למחנה, לא רחוק מתחנת הרכבת.

ב-1950, לאחר חיסול המחנה המיוחד, פורקו מבנים וחלקים רבים ממנו בהוראת הפוליטבירו של מפלגת האיחוד הסוציאליסטי של גרמניה (SED) ועד 1958 נבנה גלעד במדרון הדרומי של האטרסברג. "אתר הזיכרון הלאומי בוכנוואלד" הפך בזאת לאתר הזיכרון הגרמני הגדול ביותר.

אתר הזיכרון, שתוכנן מחדש לאחר 1990, הינו כיום חלק מקרן אתרי הזיכרון בוכנוואלד ומיטלבו-דורה, הממומנת על ידי ממשלת גרמניה ומדינת תורינגיה.

באמצעות ארבע תערוכות קבועות ומגוון חומרי מידע, מבקרים יכולים ללמוד את ההיסטוריה של בוכנוואלד בדרכים מגוונות. שלטי מידע הפזורים בשטח האתר, מצביעים על מיקומם של מבנים ושרידי המחנה.

חוברת זו מובילה אל חלק מאותם מקומות ומספקת הסברים חלקיים, אשר מאפשרים עיסוק נוסף ומעמיק בהיסטוריה של בוכנוואלד.



על פי השיטה של מיון האסירים וגירושם למחנות ההשמדה הנציונלסוציאליסטיים, היה גם מחנה הריכוז בוכנוואלד חלק ממדיניות הרצח הנאצית: מבוכנוואלד הוצאו טרנספורטים להשמדה לאושוויץ, בהם ילדים ואסירים חולים. בעת שהאס אס פינה מחנות במזרח בתחילת 1945, נשלחו טרנספורטים המוניים רבים לבוכנוואלד. זמן קצר לפני סיום המלחמה, האס אס ניסה "לפנות" גם את בוכנוואלד והכריח 28,000 בני אדם לצאת אל "צעדת המוות". כשצבאה השלישי של ארצות הברית הגיע אל בוכנוואלד ב-11 באפריל 1945, אנשי האס אס נמלטו ואסירים מארגון ההתנגדות המחתרתי פתחו את שערי את המחנה. 21,000 בני אדם שוחררו, ביניהם יותר מ-900 ילדים ובני נוער.

ביולי 1945, כשהצבא האמריקאי יצא מתורינגיה, יחידות של הצבא האדום מילאו במהרה את מקומו. המשטרה החשאית הסובייטית הקימה על יסודות מחנה הריכוז בוכנוואלד את המחנה המיוחד מספר 2. בין השנים 1945 ל-1950 נכלאו כ-28,500 בני אדם בבוכנוואלד ללא הרשעה ולתקופה לא מוגדרת, ביניהם היו כ-1,000 נשים. רוב יושבי המחנה היו גברים בגילאים 40 עד 60. רובם היו שייכים בעבר למפלגה הנאצית (NSDAP), או שהיו בעלי תפקידים במפלגה ובארגוניה, לרוב ברמה המוניציפלית, או במערך המנהלי של המפלגה, במשטרה או במערכת המשפט.



תחילה שימשה מסילת הרכבת להובלת אספקה למפעלי התחמושת שבסמוך למחנה. רכבות שנסעו לפי לוח זמנים שימשו גם להסעת נוסעים. כיום, "שביל הזיכרון של מסילת בוכנוואלד" (שהוקם ב-2007), תואם את התוואי בו עברה מסילת הרכבת. תחילתו: 100 מטרים אחרי עמוד הזיכרון (במקום בו Ettersburgerstraße מתפצל). כדי לקצר את הדרך, ניתן להתחיל את המסלול מתחנת האוטובוס "Gedenkweg" (קו אוטובוס מספר 6).

– "שביל הזמן" (Zeitschneise)

"שביל הזמן" (1999) הינו שביל הליכה המחבר את מחנה הריכוז לשעבר בוכנוואלד ואת מצודת אטרסבורג (Schloss Ettersburg). השביל עובר במסלול של דרך ציד קדומה ("Grünehausallee"), ששימשה בהמשך כמקום ייחוס בעת בניית המחנה. הדוכסית אנה אמליה (Anna Amalia) נהגה לבלות את חודשי הקיץ במצודת אטרסבורג בין השנים 1776 ל-1781. כאן השתתף גם גתה עצמו בהעלאת המחזה מפרי עטו "איפיגניה" (Iphigenie).

– "דרך הפטרול" (Postenweg)

זהו מסלול מעגלי שאורכו כשלושה קילומטרים המקיף את שטח מחנה האסירים לשעבר. היה זה מסלול של משמרות האס אס ששימש לפיקוח על המחנה. העובדה שהיה קשר עין בין הכפרים שבעמק לבין מחנה הריכוז על האטרסברג מצביעה על כך שמחנה הריכוז בוכנוואלד לא היה מנותק כלל מהחיים הרגילים. תחילת המסלול המעגלי היא בניין השער של מחנה הריכוז לשעבר.



לוח זיכרון במקום שבו הייתה בעבר תחנת רכבות המשא של ויימאר

## בין ויימאר לבוכנוואלד

תחנת הרכבת המרכזית ותחנה לרכבות משא –  
לוחות זיכרון, הניצבים בכניסה המזרחית לתחנת הרכבת המרכזית  
ובחלקה הקדמי של תחנת הרכבת הישנה לרכבות משא, מזכירים  
את העובדה שבני אדם מכל רחבי אירופה נשלחו למחנה הריכוז  
בוכנוואלד דרך תחנות הרכבת של ויימאר.  
במפת העיר ששמה "Weimar im Nationalsozialismus", וכן  
במדריך המולטימדיה מופיעים מקומות ומבנים נוספים הקשורים  
לפשעי הנאצים בויימאר. אלה ניתנים לרכישה באתר הזיכרון  
בוכנוואלד וכן בחנות הספרים או במשרד המידע לתיירים.

למידע נוסף: [www.weimar-im-ns.de](http://www.weimar-im-ns.de)

### “כביש הדמים” –

כביש גישה למחנה שנבנה על ידי אסירים. החל מאמצע 1939 ועד  
סוף הסתיו באותה שנה, נכפתה על האסירים, תוך כדי האצתם  
הברוטאלית וחסרת הרחמים מצד האס אס, בניית דרך באורך  
חמישה קילומטרים מ-*Staatsstraße Weimar-Ramsla* ועד  
למחנה הריכוז, דרך ששימשה בעבר כשביל ביער. האסירים כינו  
אותם בשם “כביש הדמים” (*Blutstraße*). קטע מכביש הבטון  
המקורי קיים עד היום.

### “דרך הזיכרון של מסילת בוכנוואלד” –

שביל המשתרע מעמוד הזיכרון (שהוקם ב-1961) אל תחנת  
הרכבת לשעבר של מחנה הריכוז. במקביל ל“כביש הדמים” משנת  
1939, נבנתה החל מ-1943 מסילת רכבת, אף היא על ידי אסירים.



**WEIL**



תצלום אווירי של מחנה הריכוז בוכנוואלד לאחר שחרורו.  
מערך ההסברה האווירי של ארה"ב, סוף אפריל 1945  
(באדיבות National Archives, Washington)



4

מזנון האסירים (1941) –  
נוהל על ידי האסא במטרה לסחוט מהאסירים את הכסף שקיבלו  
כתמיכה ממשפחותיהם. לעיתים קרובות, נמכר שם לאסירים מזון  
באיכות ירודה. ③

משרפות (1940) –  
המחלקה הפתולוגית לשעבר, חדר זיכרון. מתקן לשריפה שנבנה  
על ידי חברת טופף ובניו, ארפורט (Topf und Söhne, Erfurt).  
מרתף ששימש כחדר מתים והוצאות להורג. דגם של מתקן  
ההוצאה להורג בירייה בעורף (נבנה בשנות ה-60). ④  
ראה גם: [www.topfundsoehne.de](http://www.topfundsoehne.de)

מריצות אבנים ועמוד תלייה (דגמים) –  
נמצאים בסמוך למשרפות.

האלון של גתה (Goethe-Eiche) –  
עץ אלון זקן הנמצא בשטח המחנה וכוונה על ידי האסירים בשם  
"האלון של גתה". העץ ניזוק באוגוסט 1944 בעת שבעלות הברית  
הפציצו את אזור המפעלים ונגדע לאחר מכן. בסיס הגזע השתמר. ⑤

בניין אפסנאות (1939) –  
מקום אכסון הלבוש ורכושם הפרטי של האסירים. כיום מוצגת בו  
התערוכה המתמדת אודות ההיסטוריה של מחנה הריכוז. ⑥





## מחנה הריכוז בוכנוואלד (1937-1945) מחנה האסירים הישן

עמדת הכניסה למחנה (1937) –  
שימשה כמגדל השמירה המרכזי. בחלקו התחתון היו ממוקמים  
תאי מעצר ("הבונקר"), שם סוהרי האס אס עינו ורצחו אסירים  
בפקודת הגסטאפו ומפקד המחנה, וכן משרדי הנהלת המחנה.  
שער המחנה, עליו מופיע הכיתוב "Jedem das Seine" (כל אחד  
והמגיע לו), שימש כגבול בין מתחם האס אס לבין מחנה האסירים.

①

גדר המחנה ומגדלי השמירה –  
מתוך 22 מגדלי השמירה שהיו קיימים במקור, נותרו שניים  
(אין כניסה לתוך המגדלים).

מגרש המסדרים –  
במקום זה נערכו מדי בוקר וערב מסדרי הספירה של אסירים, וכן  
הוצאו לפועל ענישות של אסירים והוצאות להורג. בשטח שמאחורי  
מגרש המסדרים נמצאו ביתני המחנה ששימשו כמגורי האסירים.  
אלה פורקו בראשית שנות ה-50. מיקומם מסומן על ידי אבנים  
שעל כל אחת מהן מצויין מספר הביתן. מתווה מדויק של מיקומי  
הביתנים סומן בשנת 1975 באמצעות סיגי נחושת. ②



2

בית חולים לאסירים (1938) –  
שימש לא רק למתן טיפול רפואי. במבנה זה התקיימו ב-1941  
סלקציות למשלוחי ההשמדה אל מתקני "המתות החסד"  
("אותנזיה") זוננשטיין וברנבורג. רופאים של האס אס רצחו אסירים  
רבים באמצעות זריקות בחדרים הסמוכים ל"חדר ניתוח מספר 2"  
ובאלמות החולים. היסודות של כמה מהביתנים נחשפו בשנים  
האחרונות. <sup>(12)</sup>

## אנדרטאות וסימני זיכרון

אנדרטה לכל אסירי מחנה הריכוז בוכנוואלד (1995)

לוח פלדה המוצב במגרש המסדרים, עליו חקוקים שמותיהם של  
יותר מ-50 לאומים. זמן קצר לאחר שחרור המחנה, הקימו אסירים  
עמוד זיכרון מעץ, שהיה האנדרטה הראשונה בוכנוואלד. במסגרת  
טקס זיכרון שנערך ב-19 באפריל 1945, הם כיבדו את זכרם של  
חבריהם ונשבעו את "שבועת בוכנוואלד". <sup>(2)</sup>

בשנות קיומה של מזרח גרמניה, במיוחד בשנות ה-50, הושמו  
בשטח מחנה הריכוז לשעבר אבני זיכרון. אחרי 1990 הוספו סימני  
זיכרון לקבוצות נוספות של קורבנות, שלפני כן לא צויינו.



בניין החיטוי (1942) –  
 כאן אולצו האסירים למסור את בגדיהם האזרחיים, ראשיהם גולחו  
 והם עברו חיטוי; חדרי חיטוי; כיום מוצגת במקום תערוכה מתמדת  
 של אמנות. 7

המכון לחיסון כנגד טיפוס הבהרות (1939/1943) –  
 מבנה אבן ישן (בלוק 50) בו מכון ההיגיינה של האס אס ייצר  
 חיסונים נגד טיפוס הבהרות. יסודות המבנה נחשפו. 8

המחנה הקטן –  
 נבנה ב-1942 כמחנה בידוד. לאחר גירושם ההמוני של האסירים  
 מהמחנות שבמזרח בשנים 1944/45, היה זה מקומם של גוססים  
 ומתים, בו שוכנו אלפי אסירים יהודים. החל מ-1991 נחשפו יסודות  
 המחנה והוא הפך לחלק מהאתר. 9

תחנת ניסויים רפואיים לחיסון כנגד טיפוס הבהרות (1942) –  
 בבלוק 46 לשעבר (התחנה לניסויים של מכון ההיגיינה של  
 ה-Waffen-SS) נערכו ניסויים בבני אדם. ניתן להבחין ביסודות  
 המבנה. 10

ביתן עץ –  
 ביתן תפקודי של בית החולים לאסירים (1945). נמצא ב-1993  
 בעיר טמברך דיטהארץ (Tambach-Dietharz). הושב למקומו  
 ב-1994. 11



20

אחרי 1990

---

אנדרטת זיכרון ליהודים (1993) 19

---

אנדרטת זיכרון לבני הסינטי והרומה (1995) 20

---

אתר זיכרון לדיטריך בונהופר, פרידריך פון רבנאו ולדוויג גרה  
(1999) 21

---

אבן זיכרון לסרבני שירות צבאי ועריקים של הוורמאכט (2001) 18

---

אבן זיכרון לעדי יהוה (2002) 18

---

אנדרטה "המחנה הקטן" (2002) 9

---

אבן זיכרון לנשים במחנה הריכוז בוכנוואלד (2003) 22

---

אבן זיכרון ל"אסירי המשולש הורוד" (הומוסקסואלים) (2006) 18



19

1953 עד 1955

לוח זיכרון לארנסט תהלמן (בסמוך לקרמטוריום) <sup>4</sup>

אבן זיכרון לקורבנות המחנה המיוחד מהשנים 1939-40 <sup>13</sup>

אבן זיכרון "לצנחנים האנגלים, הצרפתים והקנדים שנרצחו". <sup>14</sup>

אבן זיכרון בבית החולים לאסירים לשעבר. <sup>12</sup>

אבן זיכרון לשבויים הסובייטים. <sup>15</sup>

אבן זיכרון "אורווה. מקום הרצחם של 8,483 חיילים סובייטיים" <sup>27</sup>

אבן זיכרון לקורבנות ליל הבדולח, נובמבר 1938 ושל המחנה  
המיוחד ליהודים (1954; כיתוב בעברית: 1988) <sup>16</sup>

אחרי 1955

אתר זיכרון לרודולף ברייטשייד (1960) <sup>17</sup>

"אבן זיכרון לאסירים פוליטיים מבולגריה" (1970) <sup>18</sup>



24

– אורווה (1940) –

מתקן בו נורו למוות שבויי מלחמה סובייטים; יסודות המבנה השתמרו. (מודל של מתקן ההוצאה להורג בירייה בעורף ניתן למצוא במבנה הסמוך לקרמטוריום); ממול לאורווה השתמרו יסודותיו של אולם הרכיבה (1940) של מפקד המחנה קוך. (27)

מחסן נשק, תזמורת כלי הנשיפה של האס אס, תחנת חשמל – הריסות של מבנים בדרך למחצבה. (28)

– המחצבה –

מחצבת אבן הגיר סיפקה את חומר הגלם לבניית מבנים ודרכים במחנה ומיקומה שימש סיבה להקמת המחנה על האטרסברג; המחצבה שימשה כאתר הוצאה להורג בירייה, ואסירים נוצלו בו ניצול פיזי קשה ביותר ועברו התעללות מצד האס אס. (29)

– אתר קבורה של האפר (1944-45) –

היה זה בור בסמוך למגורי הנהלת המחנה. האס אס טיפל בהעברת האפר מהמשרפות לאתר זה. הוא התגלה ב-1965, עוצב ונחנך כאתר זיכרון ב-1967, לאחר מכם הוזנח. בשנים 1993-1994 הקבר נחשף ובמקום הוצבו אבני MEMENTO שנלקחו מ"חלקת הכבוד" שהוקמה ב-1949. (30)



23

## מתחם האס אס לשעבר

תחנת הרכבת של בוכנוואלד (1943) –  
 שרידים של תחנת הרכבת של המחנה, נחשפו החל מ-1993  
 (נקודת הסיום של "דרך הזיכרון של מסילת בוכנוואלד").<sup>23</sup>

"דרך קרחו" –  
 כביש הגישה למחנה (בין תחנת הרכבת לשער המחנה). המבנים  
 לאורך "דרך קרחו" שנתרו: החלק המרכזי של מפקדת המחנה  
 והכלביה (1938); תחנת דלק ומוסכים (1938).<sup>24</sup>

גן החיות של האס אס (1938) –  
 מתחם לשעות הפנאי עבור משפחותיהם של חברי האס אס שנמצא  
 בסמוך למחנה האסירים. נותרו: כלוב הדובים (נחשף ב-1994) וכן  
 יסודות של מבנים בגן החיות.<sup>25</sup>

מפעלי החימוש הגרמניים בע"מ  
 (1940) (Deutsche Ausrüstungswerke GmbH) –  
 בעבר, בתי המלאכה של המחנה. הריסות של מפעלי האס אס  
 לשעבר, בהם אסירי המחנה נאלצו לעבוד עבור המאמץ המלחמתי.  
 ניתן לגשת למתחם זה באופן חלקי דרך "שביל הזמן"  
 (בוכנוואלד/אטרסבורג).<sup>26</sup>



25



חצר כלובי הבזים של האס אס (1938) –  
חצר זו הייתה פתוחה לציבור המבקרים. החל מ-1943, ראש  
הממשלה הצרפתי לאון בלום ואחרים הוחזקו כאסירים בביתן  
הבזים. ניתן עדיין להבחין בשאריות המבנה. <sup>(31)</sup>

מגורים של הנהגת האס אס (1937) –  
וילות של מנהיגי האס אס ובני משפחותיהם. יסודות המבנים נחשפו  
בשנת 1992. <sup>(32)</sup>

בתמונה: שרידים של וילות האס אס ושל בריכת גן.

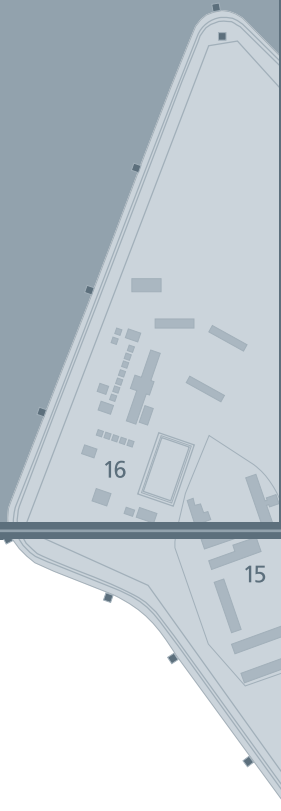




## מפה היסטורית

(מתקופת המחנה המיוחד הסובייטי 1945-1950)

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| מחנה האסירים                        | I  |
| מתחם חיל המצב                       | II |
| תחנת רכבת                           | 1  |
| מחנות צבאיים                        | 2  |
| בניין המטה (מתחם הנהלת המחנה לשעבר) | 3  |
| שער המחנה                           | 4  |
| מגרש המסדרים                        | 5  |
| מאפייה                              | 6  |
| מתחם בתי המלאכה                     | 7  |
| מטבח                                | 8  |
| תחנת חיטוי                          | 9  |
| מחסן                                | 10 |
| ביתני הנשים                         | 11 |
| ביתני בידוד                         | 12 |
| "קולטורה"                           | 13 |
| בית חולים לנשים                     | 14 |
| בית חולים                           | 15 |
| חצר המשק                            | 16 |
| שדה קבורה                           | 17 |



### המחנה המיוחד הסובייטי מספר 2 (1945-1950)

מהמחנה המיוחד הסובייטי, שפעל ברובו בתוך מבנים של מחנה הריכוז בוכנוואלד, נותרו כיום שרידים מועטים. מחנה זה לא היווה חלק מתרבות הזיכרון בתקופת קיומה של מזרח גרמניה. במפה ההיסטורית המצורפת ניתן לראות את השטח בתקופת קיומו של המחנה המיוחד הסובייטי ואת האיזורים שפעלו בו.

קברים המוניים מתקופת המחנה המיוחד הסובייטי נמצאים בחלקת יער במורד הגבעה מתחת למחסן חפצי הערך לשעבר וכן מאחורי תחנת הרכבת (מספר 17 במפה ההיסטורית). חלקות יער אלה הפכו אחרי 1990 לבתי קברות. מצבות מסמנות את מיקומם של הקברים ההמוניים (1995). מקום לקיום טקסי אבל וכן צלב ממוקמים בשולי בית הקברות שביער (1990).

מבנה מיוחד שהוקם ממול לבית הקברות שביער משמש את התערוכה המתמדת אודות ההיסטוריה של המחנה המיוחד

הסובייטי. <sup>(34)</sup>



34





שדרת האומות –

מגדלי אבן, עליהם מופיעים שמותיהם של 18 אומות, ניצבים לאורכה של שדרה רחבה המחברת את הקברים המעגליים.

אנדרטה של קבוצת אנשים –

העלייה במדרגות הרחבות המרוצפת בלבנים בהירות, מובילה אל קבוצת הדמויות שעוצבה על ידי פריץ קרמר וידועה בעולם כולו.

מגדל הפעמונים –

בחלקו הפנימי, מתחת לפלטת ברונזה, נמצאים אדמה ואפר ממחנות ריכוז ואתרי הרג אחרים. מגרש הכינוסים שימש את המדינה המזרח גרמנית לאסיפות המוניות וכן כאתר להצדקה עצמית.

## בית קברות

לאחר שחרור מחנה הריכוז מתו בני אדם רבים נוספים כתוצאה משהותם במחנה. עד יוני 1945 הם נקברו בשורות קברים הנמצאים בצדו הדרומי של האטרסברג. בית הקברות אורגן מחדש ומאז 1996 מופיעים בו שמות המתים. במהלך עבודות שימור שבוצעו במשרפות ב-1997 נמצא אפר, שגם הוא נקבר בבית קברות זה.



שדרת האומות

## הגלעד

על פי החלטת ממשלת מזרח גרמניה הוחל ב-1954 בבניית "אתר הזיכרון הלאומי בוכנוואלד". ב-1958 הסתיימה הקמתה של אנדרטת זיכרון לאומית מונומנטלית על הצלע הדרומית של האטרסברג. באתר שולבו גם שלושה קברים המוניים.

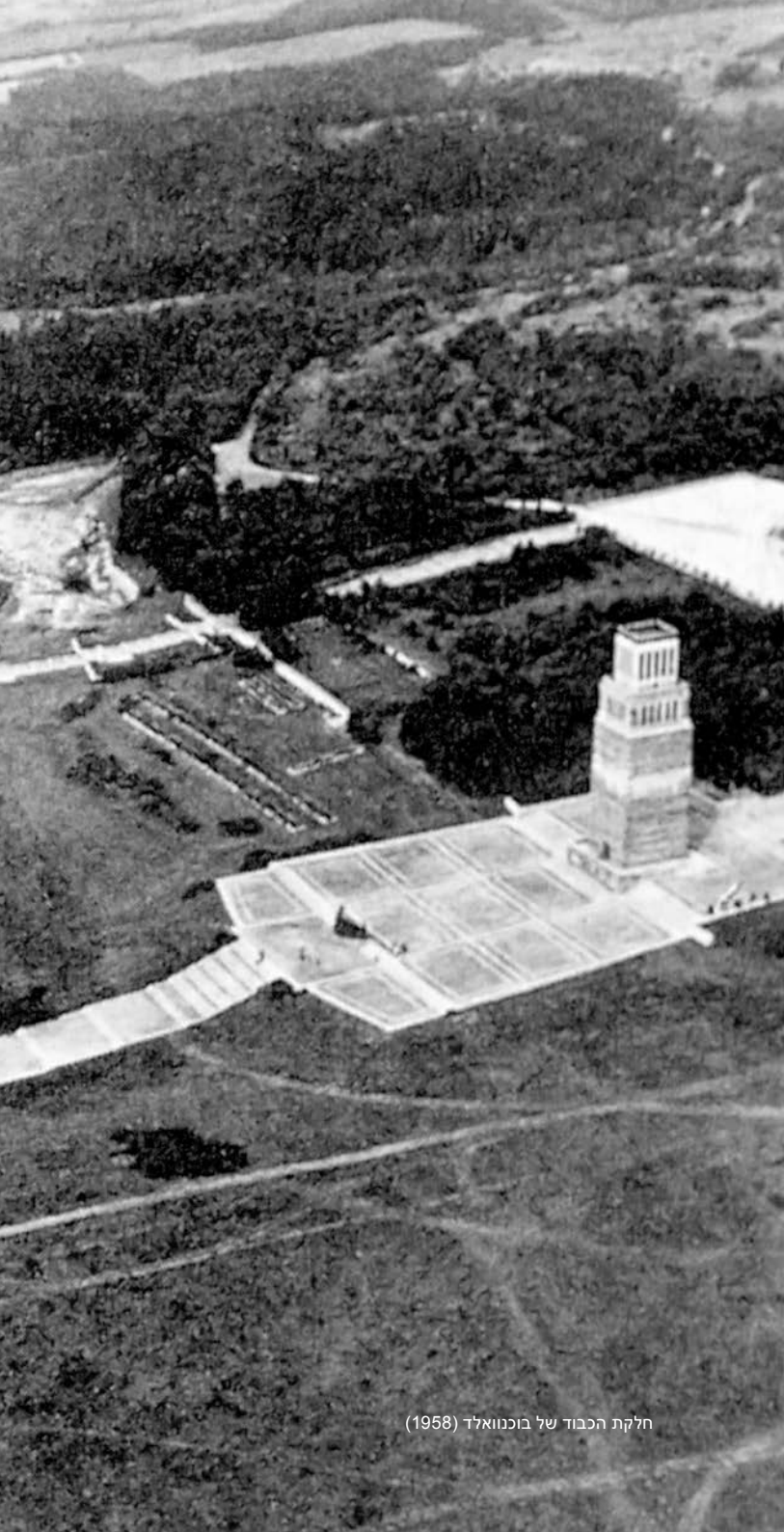
הקונספט הדידקטי של האתר מנחה את המבקר במעבר ממוות לחיים: הדרך המוליכה מן המחנה אל המשרפות, ממשיכה כלפי מטה לעבר הקברים ולבסוף במעלה ההר אל מגדל הפעמונים המסמל חופש ואור.

שער הכניסה –  
ממנו מתחילה הירידה אל הקברים.

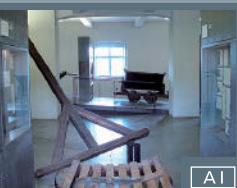
שביל המצבות –  
לאורך השביל שבע מצבות שבאמצעותן מוצגות אפיזודות מהחיים במחנה (פסלים: רנה גרץ, ואלדמאר גז'ימק והאנס קיז. טקסטים המופיעים בצד האחורי: יוהאנס ה. בכר).

קברים מעגליים –  
בחודשים מרץ אפריל 1945 כ-3,000 גופות נקברו בבורות טבעיים בקרקע בהוראת האס אס. שלושה מבין הקברים האלה נחפרו מחדש כקברים מעגליים.





חלקת הכבוד של בוכנוואלד (1958)



המחנה המיוחד הסובייטי מספר 2, 1945-1950  
 התערוכה אודות המחנה המיוחד הסובייטי בבוכנוואלד  
 (שגודלה כ-300 מ"ר) ממוקמת במבנה שהוקם לשם כך בשטח  
 המחנה. התערוכה מספקת מידע אודות הסיבות למעצר במחנה,  
 תנאי החיים בו וההרכב האנושי של האסירים, וזאת באמצעות  
 מסמכים, זיכרונות בכתב ושרידים מהמחנה. **AIII**  
 ניתן להשיג קטלוג ומדריך לתערוכה.

תולדות אתר הזיכרון בבוכנוואלד  
 התערוכה המתמדת אודות ההיסטוריה של אתר הזיכרון  
 בבוכנוואלד (שגודלה כ-250 מ"ר), הממוקמת בסמוך למגרש  
 החנייה של הגלעד, מציגה את האופן שבו נערכו טקסי זיכרון ונבנה  
 הזיכרון הקולקטיבי באיזור הכיבוש הסובייטי ובמזרח גרמניה לאחר  
 1945. **AIV**  
 ניתן להשיג מדריך לתערוכה.

#### שעות הפתיחה של התערוכות

אפריל – אוקטובר  
 10:00-18:00 / כניסה אחרונה ב-17:30  
 נובמבר – מרץ  
 10:00-16:00 / כניסה אחרונה ב-15:30  
 סגור בימי שני  
 וכן בימים 24-26 בדצמבר, 31 בדצמבר ו-1 בינואר.





AI 6

## תערוכות קבועות

מחנה הריכוז בוכנוואלד, 1937-1945  
התערוכה אודות ההיסטוריה של מחנה הריכוז בוכנוואלד  
(שגודלה כ-1,600 מ"ר) ממוקמת בבניין הגדול ביותר במחנה  
הריכוז לשעבר, בניין האפסנאות. התערוכה מציעה מידע מפורט  
על הקמתו והתפתחותו של מחנה הריכוז בוכנוואלד, על הטרור  
שהשליטו אנשי האס אס, אודות תנאי החיים של האסירים, על  
פעולות ההתנגדות במחנה ועל שחרורו. AI 6  
ניתן להשיג קטלוג ומדריך לתערוכה.

דרכי הישרדות – עדויות – יצירות אמנות – זיכרון חזותי  
תערוכת האמנות המתמדת (שגודלה כ-400 מ"ר) ממוקמת בבניין  
ששמש בעבר לחיטוי. בתערוכה מוצגות עבודותיהם של אסירים  
לשעבר וכן יצירות של אמנים עכשויים, אשר עוסקות בשבר שגרם  
הנציונלסוציאליזם לאנושות. AI 7  
ניתן להשיג קטלוג של התערוכה.

### **מדריכי מולטימדיה**

ניתן לקבל בהשאלה מדריכי שמע במרכז המידע למבקרים (בשפות גרמנית, אנגלית, צרפתית, איטלקית, יפנית, הולנדית, רוסית וספרדית). ניתן לקבלם עם או בלי תצוגה של תמונות היסטוריות (בשפות גרמנית, אנגלית, צרפתית, איטלקית, יפנית, הולנדית וספרדית). העלות לאדם: 3 אירו או 5 אירו (עבור מדריך הכולל תצוגת תמונות). ניתן לקבל הנחה לקבוצות. הזמנה מראש בתיאום עם מרכז המידע למבקרים. בנוסף, עומד לרשות המבקרים הסיור האור קולי "וימאר בתקופת הנציונלסוציאליזם".

### **סרט**

באולם הקולנוע של אתר הזיכרון, מוקרן מספר פעמים ביום סרט על מחנה הריכוז בוכנוואלד (אורכו 30 דקות), וכן סרט אודות המחנה המיוחד הסובייטי מספר 2, בו ניתן לצפות על פי תיאום מראש.

### **הקפיטריה של המוזיאון**

ליצירת קשר (גם להזמנות מראש)  
טלפון: +49 (0) 3643 430 300

### **ספרייה וארכיון**

השימוש בארכיון ובספרייה על פי תיאום מראש. השימוש בארכיון כרוך בתשלום, ממנו פטורים ניצולי המחנה ובני משפחותיהם.

ליצירת קשר עם הארכיון

טלפון: +49 (0) 3643 430 154

דואר אלקטרוני: [archiv@buchenwald.de](mailto:archiv@buchenwald.de)

ליצירת קשר עם הספרייה

טלפון: +49 (0) 3643 430 160

דואר אלקטרוני: [rhofmann@buchenwald.de](mailto:rhofmann@buchenwald.de)

### **נגישות לנכים**

כל בנייני התערוכה נגישים לכסאות גלגלים (המעליות והשירותים נגישים לכסאות גלגלים לפי תקנות DIN). עם זאת, שטח אתר הזיכרון הינו נגיש לכסאות גלגלים רק באופן חלקי. במרכז המידע למבקרים ניתן לקבל סיוע בעניין זה, כמו גם תקציר מידע בכתב ברייל.

## שירות למבקרים

### מרכז המידע למבקרים (בסמוך למגרש החנייה)

במרכז המידע למבקרים בסמוך למגרש החנייה ניתן לקבל ייעוץ לפני תחילת הסיור באתר הזיכרון. כאן תוכלו לקבל חומר מידע כתוב, לקבל בהשאלה מדריכי מולטימדיה ולרכוש בחנות הספרים הסמוכה ספרים נוספים בנושא.

### סיורים מודרכים לקבוצות

אתר הזיכרון בוכנוואלד מציע סיורים מודרכים לקבוצות על פי תיאום מראש בלבד (לתלמידי בית ספר – החל בכיתה ט'). עלות ההדרכה לקבוצה (עד 25 איש) הינה 26 אירו. העלות עבור תלמידים, סטודנטים, מתנדבים בשירות לאומי וחייילים, נכים וגימלאים, הינה 13 אירו לקבוצה. מפאת הביקוש הרב, אנו מבקשים לתאם את הביקור במרכז המבקרים מבעוד מועד.

### סיורים מודרכים לבודדים

האגודה לתמיכה באתר הזיכרון בוכנוואלד (Förderverein Buchenwald e.V.) מציעה סיורים מודרכים לבודדים בימים שלישי עד ראשון החל מ-10:30. מקום המפגש לסיורים: מרכז המידע למבקרים בסמוך למגרש החנייה.

ליצירת קשר עם מרכז המידע למבקרים

טלפון: +49 (0) 3643 430 200

פקס: +49 (0) 3643 430 102

דואר אלקטרוני: [anmeldung@buchenwald.de](mailto:anmeldung@buchenwald.de)

ליצירת קשר עם חנות הספרים

טלפון: +49 (0) 3643 430 151

טופס להזמנת ספרים ניתן למצוא באתר האינטרנט:

[www.buchenwald.de](http://www.buchenwald.de)

### מקום מפגש לקבוצות נוער

קבוצות המעוניינות לשהות באתר מספר ימים, מוזמנות להיעזר בשירותיו של מקום המפגש לקבוצות נוער. מפאת הביקוש הרב, אנו מבקשים גם במקרה זה לתאם את הביקור זמן רב מראש.

ליצירת קשר עם מרכז הנוער

טלפון: +49 (0) 3643 430 190

פקס: +49 (0) 3643 430 102

דואר אלקטרוני: [jbs@buchenwald.de](mailto:jbs@buchenwald.de)

**Konzentrationslager Buchenwald 1937-1945.**

Begleitband zur ständigen historischen Ausstellung, hg. v. d. Gedenkstätte Buchenwald, Göttingen <sup>6</sup>2008.

**Überlebensmittel – Zeugnis – Kunstwerk – Bildgedächtnis.**

Die ständige Kunstaussstellung der Gedenkstätte Buchenwald. Denkmale auf dem Lagergelände, hg. v. d. Gedenkstätte Buchenwald, Weimar <sup>2</sup>2005.

**Weimar im Nationalsozialismus. Ein Stadtplan,**

hg. v. Rikola-Gunnar Lüttgenau im Auftrag des Fördervereins Buchenwald e. V. und in Zusammenarbeit mit der Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora, Weimar <sup>2</sup>2008.

**Das sowjetische Speziallager Nr. 2 1945-1950.**

Katalog zur ständigen historischen Ausstellung, hg. v. Bodo Ritscher, Rikola-Gunnar Lüttgenau, Gabriele Hammermann, Wolfgang Röhl und Christian Schölzel im Auftrag der Gedenkstätte Buchenwald, Göttingen <sup>2</sup>2008.

**Versteinertes Gedenken.**

**Das Buchenwalder Mahnmal von 1958,**

hg. v. Volkhard Knigge und Thomas A. Seidel im Auftrag der Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora sowie des Kuratoriums Schloss Ettersburg e. V., 2 Bände, Spröda 1997.

**KZ Buchenwald/Post Weimar.**

Film von Margit Eschenbach (1999). Die DVD enthält neben dem Hauptfilm u. a.: historisches Filmmaterial der US-Army, Chronik und Lageplan des KZ Buchenwald und seiner Außenlager, das Buchenwaldlied sowie Fotos der Gedenkstätte Buchenwald.

**Buchenwald – Speziallager Nr. 2. 1945-1950.**

Film von Peter Friedrich Leopold (1997). Die DVD enthält neben dem Hauptfilm u. a.: historische Tonaufnahmen sowie Chronik und Lageplan des Speziallagers Buchenwald.

## אתר הזיכרון בוכנוואלד

D-99427 Weimar-Buchenwald

טלפון: +49 (0) 3643 430 0

פקס: +49 (0) 3643 430 100

דואר אלקטרוני: buchenwald@buchenwald.de

www.buchenwald.de

### הגעה לאתר הזיכרון בוכנוואלד

אתר הזיכרון בוכנוואלד ממוקם כ-10 קילומטרים צפונית למרכז העיר ויימאר ונגיש באמצעות תחבורה ציבורית: קו אוטובוס מספר 6, לכיוון בוכנוואלד (לא לכיוון אטרסבורג). ניתן לעלות על הקו בעיר ויימאר, למשל בתחנות „Goetheplatz“ ו „Hauptbahnhof“.

### מידע למבקרים והרשמה לקבוצות המעוניינות בסיורים מודרכים

טלפון: +49 (0) 3643 430 200

פקס: +49 (0) 3643 430 102

דואר אלקטרוני: anmeldung@buchenwald.de

### שעות הפתיחה של מרכז המידע למבקרים

אפריל – אוקטובר

09:00-18:20

נובמבר – מרץ

09:00-16:20

סגור בימי שני (ניתן לקבל בהשאלה מדריכים קוליים בשעות 10:00-15:00) סגור בימים 24-26 בדצמבר, 31 בדצמבר וב-1 בינואר.

### שעות הפתיחה של אתר הזיכרון / של התערוכות

ניתן לבקר בכל המתקנים הממוקמים בחוץ עד רדת החשיכה. שעות הפתיחה של התערוכות:

אפריל – אוקטובר

10:00-18:00

נובמבר – מרץ

10:00-16:00

(כניסה עד 15:30)

(כניסה עד 17:30)

סגור בימי שני סגור בימים 24-26 בדצמבר, 31 בדצמבר וב-1 בינואר.

הביקור באתר הזיכרון ובתערוכות אינו כרוך בתשלום. תמיכה בפעילות אתר הזיכרון באמצעות תרומות תתקבל בברכה.

### פרטי חשבון הבנק להעברות

Sparkasse Mittelthüringen

BLZ: 820 510 00

Konto-Nr.: 301009171

BIC: HELADEF1WEM

IBAN: DE38 8205 1000 0301 0091 71

בנוסף, ניתן לקבל בעיר ויימאר מידע לתכנון הביקור באתר הזיכרון. לשם כך ניתן לבקר בדלפק המידע של אתר הזיכרון בוכנוואלד במשרד המידע לתיירים של ויימאר, ברחוב Markt 10.



- I מחנה האסירים הישן
- II המחנה הצבאי הישן
- III גלעד